

Lessenserie interviewen

Net als Marjolein van Helden en Inge Piena – zie het vorige artikel – maakte Hanneke Beemer een lessenserie ter afsluiting van een cursus aan de leraarenopleiding in Utrecht. De opdracht was voor 3-MAVO een lessenserie te ontwerpen waarin bepaalde kerndoelen van de basisvorming centraal staan. Hanneke nam het interview als onderwerp voor haar lessenreeks. Een deel ervan beschrijft zij hier.

Het onderwijs in spreken en luisteren, dat straks met de basisvorming steeds belangrijker wordt, neemt nu in de meeste curricula in het voortgezet onderwijs slechts een zeer klein deel van de lessen in beslag. Daar moet verandering in komen bij de invoering van die basisvorming. Omdat er een grote behoefte bestaat aan materiaal voor dit onderdeel van taalvaardigheid, heb ik ervoor gekozen een lessenserie te maken over interviewen. De serie is bedoeld voor 3-MAVO.

Deze lessenserie kan het best gegeven worden in een geïntegreerd project, waarbij toch al informatie verzameld moet worden voor een werkstuk. Ik heb de serie wel zo geschreven dat hij ook los aangeboden kan worden, maar de leerlingen moeten dan zomaar een onderwerp bedenken waar ze iemand over zouden kunnen interviewen.

Met de lessenserie beoog ik te werken aan twee kerndoelen van de basisvorming Nederlands, te weten:

- ‘1 De leerlingen kunnen in situaties met een meer formeel karakter aan een dialoog deelnemen met het oog
- op het geven of verkrijgen van de nodige informatie
- [...]’

‘18 De leerlingen kunnen bij het verwerven van informatie gebruik maken van de volgende voor hen geschikte informatiebronnen en -systemen:

- vraaggesprekken
- [...]’

Met name kerndoel 18 rechtvaardigt mijn brede aanpak voor het leren van interviewtechniek. De lessenserie beslaat ongeveer 9 lessen. Ik ben uitgegaan van lessen van 50 minuten.

De beginsituatie

De lessenserie veronderstelt de volgende beginsituatie bij de leerlingen:

- de leerlingen weten het verschil tussen feiten en meningen
- ze kunnen goed en duidelijk zinnen formuleren
- ze weten dat een schrijver van een tekst ook een doel heeft met zijn tekst. Ze kunnen dat doel onderkennen en vervolgens in hun eigen woorden opschrijven
- ze zijn bekend met het maken van eigen vragen voor studieteksten
- ze weten dat je een tekst kunt indelen in inleiding-kern-slot. Ze weten wat een alinea is en ze kennen de termen onderwerp en deelonderwerp.

De leerlingen hebben in het eerste leerjaar bij het spreek- en luisteronderwijs gewerkt aan stemgebruik, voorlezen, het houden van een spreekbeurt, en het aanpassen van het taalgebruik in verschillende situaties. Tijdens het tweede jaar van de MAVO is gewerkt aan dialogen.

Het verwerven en verwerken van informatie is verspreid over het eerste en tweede leerjaar aan bod gekomen; alleen aan het informatieverwerven door middel van vraaggesprekken is nog niet eerder aandacht besteed. Dit is de laatste vorm van informatieverwerving die op school wordt aangeleerd.

Cassetterecorders

Voor de totale lessenserie en het onderwijs in spreken en luisteren, zijn cassettereconders onmisbaar voor het opnemen van gesprekken. Ikzelf zou ervoor pleiten dat die cassettereconders

op school aanwezig zijn en dat er een goed uitleensysteem bestaat, vergelijkbaar met de bibliotheek.

Als er op school onvoldoende recorders aanwezig zijn, zul je in de klas moeten inventariseren wie er zelf al een draagbare cassette-recorder hebben waarmee opnamen gemaakt kunnen worden. Leerlingen die er geen hebben, kunnen er misschien wel eentje lenen bij vrienden, kennissen of de bureu. Op iedere school zijn altijd wel zo'n 15 cassetterecorders aanwezig, in verband met de oude taalpractica voor de vreemde talen.

Voor het afspelen in de klas kunnen de leerlingen hun walkman meenemen. Bijna iedere leerling bezit tegenwoordig zo'n ding. Voor de leerlingen die ook geen walkman hebben kunnen weer de schoolcassetterecorders gebruikt worden.

De lessen

Hieronder geef ik van elke les een korte samenvatting. Eén les, namelijk les 5, beschrijf ik uitvoeriger in de volgende paragraaf.

LES 1 Via een onderwijsleergesprek en twee voorbeelden van interviews op video worden de kenmerken verduidelijkt van vraaggesprekken waarbij het gaat om informatie en vraaggesprekken waarin een mening centraal staat. Leerlingen leren de doelstelling van een interviewer te achterhalen.

Verder stellen ze een lijst op van doelen voor interviews, en van onderwerpen waar je iemand over zou kunnen en willen interviewen.

LES 2 In deze les analyseren de leerlingen een geschreven interview. Vervolgens oefenen ze in het opstellen van vragen aan de hand van een gegeven doel. Ze bereiden een interview voor.

LES 3 Leerlingen nemen elkaar een (in de vorige les voorbereid) interview af over een zelfgekozen onderwerp. De groep becommentarieert en beoordeelt aan de hand van de hierboven weergegeven vragenformulier. Het verschil tussen open en gesloten vragen komt daarna aan de orde.

Formulier 1 Interviewen

- 1 Wat was het doel van de interviewer?
 - 2 Heeft de interviewer zijn of haar doel bereikt? Hoe?
 - 3 Was de interviewer gauw tevreden met een antwoord? Leg je antwoord uit en geef een voorbeeld
 - 4 Heeft de interviewer goed naar de geïnterviewde geluisterd? Hoe kon je dat merken?
 - 5 Sprak de interviewer duidelijk?
 - a Was hij verstaanbaar?
 - b Maakte hij zijn zinnen af?
-

LES 4 Deze les gaat over hoe je een interview kunt beginnen, hoe je het midden van het interview vorm geeft en hoe je het aan het eind afsluit.

Bij het middenstuk wordt behandeld hoe je tijdens een interview kunt doorvragen en wordt er een voorbeeld gegeven van een interview waarbij doorgevraagd is. Verder is er een oefening waarbij de leerlingen zelf de 'doorvraag-vragen' moeten verzinnen.

LES 5 Deze les, waarin leerlingen oefenen in het interviewen, wordt in de volgende paragraaf beschreven.

LES 6 en 7 In deze les kan het 'echte' werk beginnen: voorbereiding, uitvoering en evaluatie van een echt interview dat ze buiten de school moeten gaan houden. Daarvoor is er een opdrachten-boekje ontwikkeld, waar voor de leerlingen precies in staat, wat ze moeten doen en op welke punten ze moeten letten. Samen met de leerlingen kan de docent het boekje doornemen, zodat de leerlingen de kans krijgen vragen te stellen.

De leerlingen gaan nu aan de gang met de voorbereiding van het interview. Ik schat dat ze daar twee lessen mee bezig zijn. Het is handig als de docent een uitgewerkt voorbeeld van een interview bezit, zodat ze kunnen kijken wat de bedoeling is.

Huiswerk voor les 8 is het afnemen van het interview.

LES 8 Tijdens deze les wordt de leerlingen de mogelijkheid geboden te beginnen met het uitwerken van het interview, dat wil zeggen: het uitschrijven van de gesproken tekst tot een

protocol plus een commentaar of beoordeling.

Eventueel kan dit als huiswerk worden opgegeven, dat spaart een lesuur. De leerlingen moeten voor les 9, respectievelijk les 8, hun totale werkstuk af hebben, inclusief de beoordeling.

LES 9 (of 8) In deze les worden de interviews uitgewisseld. De leerlingen gaan in groepjes van vier zitten. Iedere leerling krijgt een werkstuk van een andere leerling. Ze moeten het interview van de desbetreffende leerling lezen en beoordelen aan de hand van hetzelfde beoordelingsformulier dat ze zelf hebben ingevuld voor hun eigen interview.

Aan het eind van de les neemt de docent alle werk in. Het werk wordt bekeken en aangevuld met het docentcommentaar plus een oordeel (onvoldoende, matig, voldoende, ruim voldoende, goed).

Deze toets is dus geen cijfertoets met een normering. De docent(e) bepaalt in overleg met de leerlingen de beoordeling. De docent(e) geeft eerst een globale beoordeling van de voorbereiding en vult na het lezen of beluisteren van het interview net als de leerlingen de beoordelingslijst in (zie pag. 119).

Les 5

In deze les oefenen leerlingen met elkaar in het interviewen, waarbij gelet wordt op de opbouw en het doorvragen. Meer specifiek gaat het daar bij om twee *doelen*: de leerlingen wordt weer in herinnering gebracht hoe een cassette recorder werkt (is al in de tweede klas behandeld), en de leerlingen zijn in staat zelf door te vragen als ze interviewen.

Voor deze les is het volgende *materiaal* nodig:

- een cassette recorder
- een overheadprojector en stiften
- de instructie voor de cassette recorder, zowel op *sheet* als gekopieerd voor de hele klas
- de instructie voor het interview, gekopieerd voor de hele klas
- de lijst met onderwerpen die tijdens de eerste les werd opgesteld.

De *lesopzet* is als volgt.

Opdrachten interviewen bij les 5

In een interview probeer je zoveel mogelijk te weten te komen over iemand die je interessant vindt, of over een gebeurtenis die je aandacht heeft getrokken. Een interview moet je goed voorbereiden; dat hebben we al eerder in een les gezien. De vragen die je wilt stellen, moet je van tevoren uitkiezen en op een blaadje noteren. Tijdens het interview kunnen er onverwachte dingen gebeuren. Dan moet je andere vragen stellen dan je van plan was. Daarom zorg je ervoor dat je aardig op de hoogte bent van het onderwerp. Zo voel je je als interviewer tijdens het gesprek beter op je gemak.

Als degene die je interviewt niet de informatie geeft die je wilt, of niet zo uitgebreid antwoordt, dan moet je doorvragen.

Zometeen gaan jullie een van de volgende gesprekspartners interviewen. Je hebt de keuze uit:

- een winkelier bij wie al voor de derde keer de winkelruit op zaterdagavond is ingegooid
- de politieagent die steeds toezicht moet houden op supporters bij wedstrijden in het betaalde voetbal
- de pompbediende die voor de tweede keer een overval heeft meegemaakt tijdens zijn werk.

Opdracht A

Bereid je interview voor door vragen te ontwerpen.

Kies eerst je doel en pas daarna maak je de vragen. Zet de vragen in een logische volgorde.

Opdracht B

Interview vervolgens de leerling naast je, die de rol van de winkelier, de politieagent of de pompbediende op zich neemt. Probeer door te vragen.

Probeer ook een indeling in je interview aan te brengen: begin – midden – afsluiting. (Kijk in je aantekeningen van de vorige les hoe je dit kan doen!)

Opdracht C

Beantwoord de volgende vragen:

- 1 Welke problemen ben je tegengekomen bij het bedenken, noteren en stellen van je vragen?
 - 2 Bleek het noodzakelijk dat je nog andere vragen moest stellen dan dat je van plan was? Zo ja, waardoor kwam dat?
 - 3 Heb je de informatie gekregen die je verwachtte? Zo nee, waardoor komt dat, denk je?
 - 4 Vond je het moeilijk om een begin – midden – afsluiting te maken tijdens het vragen stellen? Waarom wel/niet?
-

DE BEOORDELING VAN HET INTERVIEW.

De beoordeling van het interview kan gebeuren aan de hand van onderstaand beoordelingsschema.

Interview op (datum):.....
Onderwerp:.....
Interviewer:.....
Geïnterviewde:.....
Beoordelaar (naam):.....

Begin:

- * de interviewer vertelt iets over zichzelf
- * de interviewer vermeldt het onderwerp en doel
- * de interviewer geeft aan waarom hij de geïnterviewde gevraagd heeft.

Middenstuk:

- * de interviewer stelt een goede beginvraag
- * de interviewer vraagt goed door
- * de interviewer stelt voldoende vragen
- * de interviewer geeft geen eigen mening/oordeel
- * de interviewer grijpt goed in als hij te ver van het doel afraakt
- * de interviewer vraagt niet iets overbodig dubbel

Eind:

- * De interviewer sluit het interview goed af

Overigen:

- * De interviewer bereikt zijn doel.
- * De interviewer werkt goed met de cassetterecorder

++ erg goed + goed +- voldoende o matig - slecht

Als je nog wat anders wil zeggen of opmerken, dan kan dat hieronder.

.....
.....
.....
.....

INSTRUCTIE CASSETTERECORDER Omdat de leerlingen het in de volgende lessen te houden interview moeten opnemen, licht de docent via de *sheet* op de overheadprojector nog eens toe hoe de cassette recorder moet worden bediend. Vervolgens wordt de instructie voor het gebruik van de cassette recorder op papier uitgedeeld. Deze handleiding bewaren de leerlingen.

OEFENING Als inleiding op de oefening in het structureren en doorvragen brengt de docent de vorige les nog eens in herinnering: hoe zat dat met dat doorvragen bij een interview? Vervolgens legt ze uit dat de leerlingen vandaag twee aan twee gaan oefenen met dat doorvragen. Net als een paar weken geleden, worden aan het eind van de les een paar mensen naar voren gehaald, die het interview voor in de groep nog een keer doen.

INSTRUCTIE INTERVIEW De instructie die de leerlingen voor het te houden interview krijgen, is weergegeven op pag. 118. De leerlingen voeren de opdrachten A, B en C uit.

VOORBEELDINTERVIEW De docent haalt twee leerlingen voor de klas die niet met elkaar hebben samengewerkt, maar wel dezelfde persoon hadden uitgekozen. Deze houden hun interview. De rest van de klas let goed op de volgende punten:

- is de beginvraag goed?
- vraagt de interviewer goed door?
- is er een structuur van begin – midden – afsluiting?

De docent vraagt naar constatering van de groep en voegt zelf eventueel iets toe waar de antwoorden van de klas niet voldoende zijn. Ook de antwoorden bij opdracht C kunnen dan worden besproken.

HUISWERK Kies uit de lijst met onderwerpen (van les 1) een onderwerp waar je een interview over zou willen houden. Wie een onderwerp wil dat niet op de lijst staat, moet eerst met de docent overleggen. Bedenk alvast wat je precies te weten wilt komen van dat onderwerp; kies dus je doel! Bedenk ook vast wie je zou kunnen interviewen.

Sylvia Erlings & Wilma Groeneweg

Spreken en luisteren: het debat

Sylvia Erlings en Wilma Groeneweg ontwikkelden in opdracht van het Instituut voor Leerplanontwikkeling (SLO) een reeks lessen voor het spreek- en luisteronderwijs. Deze reeks is zo opgezet dat vanaf de brugklas aandacht besteed wordt aan bepaalde kennis en vaardigheden, waardoor in het derde jaar het debat tot de mogelijkheden behoort. In dit artikel geven zij niet alleen de uitgangspunten voor de lessen 'debat' en een beeld van de praktijk, maar beschrijven ze ook waarom het debat een prettige werkvorm is die leerlingen gemotiveerd bezighoudt met spreken en luisteren.

Uitgangspunten

Docenten zien over het algemeen wel het nut in van spreek- en luisteronderwijs, maar luisteren en spreken zijn vaardigheden waaraan op school nog weinig gericht aandacht wordt besteed. In 1987 is uit een enquête gebleken dat ruim 60 procent van de ondervraagde docenten luistervaardigheid een zinvol onderdeel van het schoolonderzoek vindt, maar dat ruim 46 procent van de docenten op HAVO en VWO hierin geen onderwijs geeft. Van de ondervraagden vindt 83 procent het zinnig aandacht te besteden aan spreekvaardigheid, toch wordt door ongeveer 30 procent geen gericht spreekvaardigheidsonderwijs gegeven (Meindersma & Zaalberg 1989).

De redenen waarom docenten, ondanks het feit dat ze het zinvolle vaardigheden vinden, betrekkelijk weinig tijd inruimen voor deze vakonderdelen, zijn legio (zie pag. 121).

Het begint al met praktisch-organisatorische problemen: grote klassen waardoor de docent veel lestijd kwijt is om iedereen aan bod te laten komen; daardoor kan het idee ontstaan